זוכרות
ذاكرات
zochrot

רחוב נהוראי (מאחורי רשב"ג 25) גוש 30173, חלקה 78

הבית בו מוצגת התערוכה "**קטמון המדומיינת: ערוצים**", בבעלות משפחת אבו-דאָלו, הוא אחד הבתים הצפוניים של הכפר בית צפאפא, וכיום חלק משכונת קטמונים א'-ו' בירושלים. סיפורו הוא סיפור יוצא דופן על משפחה פלסטינית שברחה במלחמה, חזרה בשלהי 1948 והצליחה, באופן חלקי, לתבוע את רכושה חזרה מהרשויות. הבית בנוי על תוואי דרך קדומה הסמוכה לנחל רפאים בין מסילת הרכבת הישנה (כיום פארק שביל המסילה) ובין רחובות רשב"ג ומעגלי יבנה. במקור, נקרא אזור זה ואדי אל-מדינה, כלומר הנחל המוביל אל העיר (ירושלים).

זהו אזור סְפָר, מפגש ומעבר בין עולמות. ירושלים של שלהי המאה ה-19 וראשית המאה ה-20 הלכה והתפשטה גם לאזור זה במסגרת היציאה הכללית מהחומות. המושבות הגרמנית ויוונית נבנו בסמוך, ובין שכונת מקור חיים היהודית ושכונת קטמון הערבית התקדמה והתפתחה שלוחה של בית צפאפא.

כָּאן הُنا בְּלֹא-כָּאן في اللاهُنا

בית אבו-דאלו המקורי עמד במתכונתו הנוכחית כבר בראשית שנות השלושים. מרפסתו המקורה נשענת על עמודי אבן עגולים שאינם אופייניים לבנייה הכפרית של אותם ימים. חסן אברהים אבו-דאלו מספר כי אביו היה חוצב וסתת ובין יתר העבודות שקיבל הייתה הכנת עמודים לבניין ימק״א. העמודים מעשי ידי אביו שהמהנדסים פסלו לשימוש שולבו על ידו בבניית ביתם ועד היום עומדים על כנם.

בשלהי 1948 ולאחר שהסתיימו הקרבות באזור, אברהים מוסא אבו-דאלו חזר עם משפחתו לביתו וגילה כי יושבו בו מהגרים יהודים מצפון אפריקה. הובטח לו בידי השלטונות הישראלים כי הם יפונו בהקדם והוא יוכל לשוב לביתו. בנו חסן מספר כי הם נותרו לישון באותו לילה על מרפסת הכניסה, בעוד הדיירים החדשים לנים בבית. כעבור זמן מה משהבין כי הפינוי מתעכב, החל האב להקים תחילה מבנה מגרוטאות, שלימים הפך למבנה האבן הנוכחי. מנגד, נותר עד היום בית המשפחה המקורי על דייריו המוגנים. בחלקו הדרומי הושבו חדרים אחדים לרשות המשפחה בעקבות מאבק משפטי של המשפחה.

שטחם של משפחת אבו-דאלו משתרע כיום על פני שלוש חלקות וארבעה בתים, פרי משא ומתן מתמשך עם הרשויות הישראליות ורכישה מחדש של רכוש שהיה בבעלותם והופקע ב-1948, לעתים ללא ידיעתם, וזאת על אף שהמשפחה ישבה במקום מ-1948 ברצף וכאמור גם שנים רבות קודם לכן.

תחקיר: אילן שטייר

شارع نهوراي (خلف شارع رابي شمعون بن غمليئيل 25)، قطعة 30173، قسيمة 78

المنزل الذي يستضيف معرض "**القطمون المُتخيَّلة: قنوات**"، بملكية عائلة أبو دلو ، هو أحد المنازل الشمالية في قرية بيت صفافا ، ويشكّل جزءًا من حي قطمونيم أ-ب في القدس. إنّها قصة استثنائية لعائلة فلسطينية فرت من أهوال الحرب ، عادت في نهاية عام 1948 ونجحت في استعادة جزء ممتلكاتها من السلطات. المنزل قائم على طريق مجاورة لوادي نحال ريفائيم ، بين سكة الحديد القديمة (شقيل هاميسيلاه) وشارعي رابي شمعون بن غمليئيل ومعغالي يافنيه. هذه الطريق سميّت بوادي المدينة (Wadi el Madina)- أي الوادي المؤدّي إلى المدينة.

إنّها ملتقى ثقافي وحضاري بين مختلف العوالم. مزايا مدينة القدس في نهاية القرن الـ19 ومطلع القرن الـ20 وصلت إلى هذه المنطقة أيضًا ، في إطار مساعي الخروج من البوتقة واختراق الأسوار. المستعمرتان الألمانية واليونانية أقيمتا بمحاذاة المنطقة. وما بين حي "ماكور حاييم" اليهودي وحي القطمون العربي ، شهدت بلدة بيت صفافا توسعًا وازدهارًا ملحوظين.

المنزل الأصلي لعائلة أبو دلو كان قائمًا ، بشكله الحالي ، منذ مطلع الثلاثينات. الشرفة المسقوفة للمنزل الأصلي ترتكز على أعمدة حجرية مستديرة ، غير نموذجية لنمط البناء القروي في ذلك الحين. يفيد حسن إبراهيم أبو دلو بأنّ والده كان حجّارًا ، ومن بين المشاريع التي نفّذها ، نخص بالذكر أعمدة مبنى جمعية الشبان المسيحيين (Y.M.C.A). هذه الأعمدة التي بناها والده ، والتي رفض المهندسون استخدامها ، دُمجت في منزلهم ، ولا تزال قائمة حتى يومنا هذا.

في نهاية عام 1948 ، وبعد انتهاء المعارك في المنطقة ، عاد موسى أبو دلو إلى المنزل برفقة عائلته ، ليكتشف أن عائلة من شمال افريقيا قد استوطنت فيه. السلطات الإسرائيلية وعدته بإخلاء المنزل في أقرب وقت ممكن ليعاود السكن فيه. يفيد ابنه حسن بأنّهم قضوا تلك الليلة في شرفة المنزل ، بينما نام المستوطنون الجدد داخل المنزل.

بعد أن أدرك الأب أنّ إجراء الإخلاء سيستغرق وقتًا ، بدأ ببناء بيتًا من الخردوات ، والذي أصبح بعدئذ المبنى الحجري الحالي. أما المنزل الأصلي للعائلة ، فقد بقي بحوزة سكانه المحميين. بعض الغرف الواقعة في الناحية الجنوبية أعيدت لعائلة أبو دلو ، بعد خوضها مسارًا قضائيًا.

المساحة التي تملكها عائلة أبو دلو حاليًا تمتد على ثلاث قسائم وأربعة منازل ، وهي ثمرة مفاوضات طويلة ومستمرة مع السلطات الإسرائيلية ، وقيامهم مجدّدًا بشراء عقاراتهم التي صادرتها السلطات في السابق ، أحيانًا دون إبلاغهم بذلك ، وبالرغم من إقامة العائلة في المكان منذ فترة طويلة سبقت عام 1948.

بحث: ايلان شتاير

Nehorai St. (behind 25 Rashbag St.), Block 30173, Parcel 78

The house hosting the exhibition **Imagined Qatamon: Channels**, owned by the Abu Dalo family, is one of the northernmost houses of the village of Beit Safafa, and is now considered part of Qatamonim neighborhood in Jerusalem. Its story is a highly unusual one: a Palestinian family fled the war, returned in late 1948 and managed to reclaim its property from the authorities, albeit in part. The house is built on the route of an ancient road adjacent to what is now called Rephaim Valley, between the old railway (today, Shvil HeMesila Park) and Rashbag and Maagelei Yavneh Streets. Originally, this area was called Wadi al-Madina, or the riverbed leading to the city (of Jerusalem).

This is a borderline area, a meeting point of different worlds. In the turn of the 20th century, Jerusalem expanded also in this direction, as part of the general trend of moving out of the old city

walls. The German and Greek Colony were built nearby, and between the Jewish Mekor Haim neighborhood and the Arab Qatamon neighborhood, an extension of Beit Safafa grew and developed.

The original Abu Dalo house stood in its present form already in the early 1930s. Its roofed balcony leans on round stone pillars, uncharacteristic of the rural construction of those times. Hassan Ibrahim Abu Dalo tells us that his father used to be a stonecutter and mason, one of whose projects was to prepare the pillars for the iconic YMCA building. The pillars made by his father that the engineers had rejected for use in the building were integrated in the family house and stand there to this day.

In late 1948, and after the battles in the area had ended, Ibrahim Mussa Abu Dalo returned to his home with his family and found it inhabited by Jewish immigrants from North Africa. The Israeli authorities promised him that they would be evacuated soon and that he would be able to

return to his home. His son Hassan told us that they spent that night sleeping on the entrance balcony, while the new tenants slept inside. After a while, seeing that the evacuation is being delayed, the father began building a shack, which later on became the present stone building. At the same time, the original family home remained, its tenants having gained protected status. In the southern part of the house, several rooms were returned to the family following a legal struggle.

The property of the Abu Dalo family now covers three parcels and four houses, the result of prolonged negotiations with the Israeli authorities and the repurchase of their own property that had been expropriated, sometimes without their knowledge, despite the fact that the family resided there continuously since 1948 and as mentioned, also years before that time.

Research: Ilan Shtayer